

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput I. Ad Maximianum imperatorem tamquam Christiani deferuntur
Sergius et Bacchus, tales deprehensi ludibrio ab eo habentur, ad
Antiochum ducem morte etiam, ni diis sacrificent, afficiendis ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A *sacra recensentur, nimirum ecclesia apud arcum Septimii Severi, monasterium, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis situm atque ab Anastasio bibliothecario in S. Paschalis primi Papæ Vita apud nos ad 14 Maii diem num. 11 memoratum, oratorium in Callinico, ac tandem Ruthenicum SS. Sergii et Bacchi ad Montes collegium. Atque hoc, unde præcipue hic memorandum venit, sacrarum etiam SS. Sergii et Bacchi reliquiarum partem possidet. Ita e Piazzæ, qui tamen, unde et quondam hanc illud acceperit, non edicit, Hemerologio sacro ad hunc diem intelligo, uti etiam eorum hodie festum celebrari non modo in dicti collegii ecclesia, sed et in ecclesia S. Mariæ Montis cæli, itemque in altera, S. Adriano sacra, in qua præterea altare nomini suo dedicatum habent. Ceterum Sanctorum nostrorum, de quibus Evangelium hodie recitandum in valde antiquo Evangeliorum capitulari Vaticano 45 designari, e Dominico Georgio in hodiernis suis ad Adonis Martyrologium Annotationibus disco, pretiosa pignora etiam possident, eademque ac Sanctos venerantur alia adhuc loca sacra nonnulla.*

B *aut gaudent aut olim fuerunt gavis.*

116 Verum hæc, quod minus, quam jam recensita, celebra sint, una cum nonnullis aliis, quæ sacra quidem Sanctorum nostrorum lipsana possidisse feruntur, et tamen, an vere isthæc unquam possederint, in dubium revocari potest, brevitatis causa præterea, solumque supra enumeratis adhuc addo Parisiensem in via S. Jacobi Benedictinorum ecclesiam, SS. Sergii et Baccho, uti in concinnatis a se Sanctorum Vitæ Bailletus ad hunc diem docet, olim dedicatam, et Constantinopolitanam, aut, si ob mox dicenda mavis, Calchedonense, quod Ρουφιανῶν Græcis dicitur, suburbium. In duorum horum locorum priori Sancti nostri, tamquam patroni antiqui, uti idem Bailletus loco cit. etiam docet, hodieque coluntur, sacræque præterea eorum exuvia, uti e variis variorum annorum spiritualibus Parisiensis ecclesiæ Diariis disco, sub altari principe asserantur; quod autem ad duorum dictorum locorum posteriorem, qui, quemadmodum apud Cangium in Constantinopoli Christiana lib. iv, § 15 est videre, trans mare in Asia prope Calchedonem situs est, spectat, in Ms. Græco Synaxario et Menæis Mss. Mediolansibus et Taurinensibus ita ad 27 Maii diem notatur: Μνημὴ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου πέραν ἐν Ρουφιανῶν, Commemoratio sanctorum Sergii et Bacchi trans mare in Rufinianis; ut sane, quin etiam Sancti nostri cultu ecclesiastico in præfato seu Calchedonensi seu Constantinopolitano suburbio aut gaudeant, aut olim saltem fuerint gavis, dubitandum non sit. At vero sacra eorum lipsana ibidem etiam asservari, nusquam notatum invenio. Adhæc cum Cangius loco cit. duas vides sacras, alteram SS. Petro et Paulo, alteram S. Hypatio dicatam, quæ in Rufinianis existerint, recenseat, pluresque forte alias suburbium illud fuerit complexum, fuerint in iis omnibus, aut, si res secus habet, in quam aut in quibusnam ex iisdem Sergio et Baccho honor, Sanctis proprius, fuerit delatus, nullo modo, deficientibus ad id necessariis documentis, definire queo.

VITA,

Auctore anonymo.

E codice nostro Ms. membrananeo, signato Q. Ms. 7, cum duobus aliis nostris Mss. itidem membranaceis codicibus et editione Mombritii collato.

CAPUT I.

Ad Maximianum imperatorem tamquam Christiani deferuntur Sergius et Bacchus, tales deprehensi ludibrio ab eo habentur, ad Antiochum ducem morte etiam, ni diis sacrificent, afficiendi mittuntur, custodiæque ab hoc includuntur.

Imperante Maximiano a tyranno, multus error hominum genus possederat; lapides enim et ligna, hominum adventiones, adorabant, et de obscenis sacrificiis degustabant. Qui autem sacrificare nolebant, penis atque suppliciis vehementer afflicti deservire dæmonibus compellebantur. Erat igitur edictum per singulas civitates in foro propositum cum severissima comminatione *b*. Polluebatur itaque ætheris puritas de diabolico ararum nitore * et tenebræ diabolici erroris opportuna conversatio hominibus putabatur. Tunc itaque veluti quædam stella terrestres erga confessionem fidei Salvatoris Domini nostri Jesu Christi Sergius et Bacchus pollebant in palatio *c* honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius et princeps scholæ gentilium, amicus imperatoris et multam apud eum habens fiduciam, ut etiam velociter postulationibus ejus annueret *d*.

Qua de re Antiochus quandam familiarem habens Sergium * poposcit ab imperatore, quod dux fuerat *e* Augusto-Euphratarum provinciæ *f*; beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Qui enim unanimes erant in Christi charitate, oportune et in seculari militia non separabantur ab alterutrum *, non quidem affectu naturæ, sed vinculo fidei connexi cantantes semper et dicentes: Ecce, quam bonum et quam jocundum habitare fratres in unum *g*. Erant igitur ingeniosi et felices Dei Milites, et Scripturas, a Deo inspiratas *, ad perfectum instituti ad erroris diabolici destructionem, et in præliis ad plenum exercitati ad barbarorum peremptionem. Invidia ergo maligni

Sergius et Bacchus gratia et auctoritate in palatio

a

b

* nidore

F

c

d

plurimum valentes, ab invidis

* al. Sergius

e

f

* ab alterutro

g

* al. Scripturis, a Deo inspiratis

maligni

ACTORE
ANONYMO.

maligni et iniqui dæmonis quidam de eadem, quæ appellatur Gentilium, schola stimulatî videntes eos eleganter in atriis regalibus conversari atque in militia proficere; multamque apud imperatorem fiduciam habere, aliter non valentes laboris sui insidias eis innectere, accusaverunt apud imperatorem; quod fuissent Christiani.

apud Max-
imianum
imperatorem
tamquam
Christiani
accusantur,

5 Observantes namque, tempus, quando imperatori idem beatus Sergius et Bachus non assistebant, singulariter eum invenientes dixerunt: Immortali quidem tuo fastigio multum est studium erga venerabilium magnorumque deorum nostrorum religionem; quapropter ubique et in omnibus locis scripta vestra pervenerunt; in quibus præcepistis, qui noluerint venerari eos atque adorare, obnoxii immaculati edicti vestri innumeris suppliciis consumerentur. Quare ergo tantam fiduciam habentes erga aternitatis vestræ potentiam Sergius et Bachus, primicerii scholæ nostræ, qui Christum, quem, utpote malefactorem, qui vocantur Judæi, crucifigentes occiderunt, ipsum venerantur et adorant, multosque alios persuadentes subtrahunt a deorum cultura, atque ad suam religionem inducunt. Audiens hæc imperator et non eis credens dixit: Non arbitror, veritatem vos dicere, quia Sergius et Bachus erga Dei honorem et religionem non sunt devoti.

ab eoque, ac-
cusationis ve-
ritate, ex eo
* sinceri
* al. cultura

* al. ignoran-
tes

4 Dum ergo erga eos immaculatam caritatem habeam, quam adipisci non promererentur, nisi devoti atque sinceres * existerent; sin autem, ut vos perhibetis, illius curæ * sunt, comprehendentur. Convocans namque eos, ignorans *, quid dictum sit, vadam una cum eis ad sacrarium magni Jovis, et si quidem sacrificaverint, vobis ipsis ad sustinendam pro tali calumnia periculi causam adscribitis; sin autem noluerint sacrificare, dignum impietati eorum supplicium sustinebunt. Dii enim satellites imperii mei impios et ingratos nolunt. Respondentes accusatores dixerunt imperatori: Nos amore et affectu deorum permoti, quod de eis audivimus, suggestimus tuo immortalî fastigio; tuæ autem erit intemperatæ sapientiæ, istorum comprehendere impietatem. Continuo ergo convocavit eos imperator; ingressi namque fuerant cum consuetis satellitum obsequiis, et accipiens eos, ingressus est et sacrificavit cum officiis, ac de sacrificiis degustantes * circumspexit, et non vidit beatos Sergium et Bachum.

C
* al. degustans

quod et tem-
plum Jovis
ingredi

* al. foris

5 Neque enim ingressi fuerant in templum, impium et illicitum æstimantes videre sacrificantes ac de inmundis sacrificiis degustantes: stabant vero foras *, et orabant quasi ex uno ore dicentes: Rex regum et Dominus dominantium, qui lucem inaccessibilem habitas, in lumina oculos cordis eorum, qui in tenebris ignorantia incedunt, qui immutaverunt gloriam tuam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium hominum, et volatilium et quadrupedum et serpentium, et deserviunt creaturæ magis, quam tibi Creatori; converte eos, ut te cognoscant solum verum Deum, et Filium tuum unigenitum Dominum nostrum Jeshum Christum, qui propter nos nostramque salutem passus est et resurrexit, quatenus nos eriperet de maledicto legis et liberaret de vanorum idolorum errore: nos vero intemperatos atque immaculatos, Deus, custodi in via testimoniorum tuorum, ut secundum mandata tua converse-

mur. Dumque adhuc oratio in ore eorum esset, mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos in templum introduci.

6 Ingredientibus dixit: Sicut video, in multa mansuetudine mea atque humanitate confidentes, qua protegente vos dii providerunt, insuper et contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici. h Sed non sustineam, si probantur, quæ de vobis dicta sunt. Accedentes ergo ad aram Jovis magni sacrificate, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem fortissimi milites Christi et martyres Sergius et Bachus dixerunt: Nos, imperator, ferrenam quidem corporalis militiæ servitium tibi debemus exsolvere; habemus autem regem verum, æternum in cælis Jeshum Christum, Filium Dei, cui animas nostras devovimus, qui est spes nostra et salutis refugium. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus. Dii namque vestri aures quidem habent, orationem autem hominum non audiunt. Similiter nares habent; sacrificium autem, quod eis offertur, non odorantur; et hos * habentes non locuntur, manus habentes non contractant, pedes habentes non ambulant. Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in eis.

et diis sacri-
ficare nollent,
deprehensa

h

E
* al. os

7 Indignatus itaque imperator mutavit vultum suum, et jussit confestim zonas eorum incidere, et exutos clamidibus et quæque erant militiæ vestes, simul et torques aureas de cervicibus eorum auferri, et induit eos colubilia * muliebria, et ita per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes. Cumque Sancti Dei traherentur per medium forum, cantantes simul dicebant: Si ambulaverimus in medio umbræ mortis, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es; et verbum illud Apostolicum: Quatenus abnegantes omnem impietatem et secularem cupiditatem et exuto veteris hominis habitu, nudi in fide exulemus in te, Domine, quia induisti nos vestimento salutis, et tunica lætitiæ circumdediti nos. Sicut sponsam adornasti nos muliebribus stolis, conjunge nos tibi per confessionem. Tu, Domine, mandasti nobis dicens: Ante reges et præsidis ducemini propter me, et cum tradiderint vos, nolite solliciti esse, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Patris vestri, qui in vobis loquitur k.

colubis mulie-
bribus induti
per civitatem
circumdaci
jubentur.
* al. colubia.

i
F

8 Exurge, Christe, adjuva nos, et expugna inpu gnantes, conforta nostras animas, ut non moveamur, et impii dicant: Ubi est Deus eorum? Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi omnium hominum, putatis, quia in mea confidentes amicitia, quam circa vos habui, famulos putans esse deorum, respondetis ea, quæ non licet, imperatori? Quare et deos blasphematis, per quos magna pace perfruitur hominum genus? Non scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitimæ fierent, adulterio facto mater eum procreavit? Quem et crucifixerunt Judæi, quia discordias inter eos et seditiones immisit, magicis artibus decipiens eos, et se dicens esse Deum;

manentesque
nihilominus,
hoc facto,

k

A Deum; maximum autem deorum nostrorum genus ex legitimis procreatum nuptiis Jovis. Magni dii Jupiter atque Saturnus venerabiliter nominantur ex conjunctione beatae Junonis *l*. Puto autem, quia et theoricis atque maximis duodecim Athlos audistis *m*.

l
m
in fidei confessione constantes

9 Respondentes autem fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator; hæc enim fabulæ sunt decipientes simpliciorum hominum aures, et ad perditionem hortantes eos. Quem autem tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est filium Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, caelos extendit, terram fundavit, abissum et mare magnum harena solutum frænavit, astrorum multitudine cælum ornavit, solem ad lucendum diei creavit et lunam ad solatium noctis condidit, et separavit inter tenebras et lucem, mensuram diei posuit et finem noctis. Omnia ex eo, quod non est, ut sint, deduxit. Nam omnia in sapientia, sicut Deus, fecit. In ultimis autem diebus propter hominum salutem in terra natus est, non ex voluntate hominis, nec ex voluptate carnis, sed ex Spiritu Sancto et puella semper Virgine. Et conversatus est cum hominibus, docens nos reverti a vanis idolis istis et ipsum cognoscere atque patrem ejus Deum verum.

ad Antiochum ducem,

10 Et si secundum carnem Judæi occiderunt Christum, sed et inferos expoliavit, et tertia surrexit die virtutis suæ deitate, et legem incorruptibilitatis posuit atque mortuorum resurrectionem. Hæc audiens imperator plenus furore factus est, et eorum jussit accusatores in eorum loco taxari militiæ, et ad eos dixit: Antiocho duci transmitto vos, maledicti, quia propter amicitiam atque fiduciam, quam habetis a me vobis datam, et ad hanc eum dignitatem duxistis; ut sciatis, ex quo cecidistis honore, et quo minimo judicio ultimum habetis sufferre supplicium propter blasphemiam, quam ad deos ausi fuistis facere *n*. Hæc dixit et transmisit eos ad Antiochum ducem, et jussit gravibus catenis eos, omne corpus ligatos, ad partes Orientis per singularum civitatum officia *o* duci.

n
o
data etiam ad hunc epistola mittuntur.

11 Scripsit autem et epistolam talem: Imperator Maximianus pius ac triumphator Antiocho duci salutem. Deorum maxima providentia omnes quidem homines, præsertim autem custodes imperii mei non vult impios, atque alienos familiaritatis eorum esse, ideoque sua conscientia convictos Sergium atque Bacchum impia Christianorum esse religionis, ultimis judicavi obnoxios esse supplicii; quos imperialium judiciorum quæstiones non esse dignos existimantes ad tuam strenuitatem direximus, ut, si quidem penituerit, et ante diis sacrificaverint, donata eis venia, sine tormentis ad nos iterum transmittas. Mox enim militiæ recipiant dignitatem, et meliorem, quam antea nunc habuerint. Sin autem hæc facere minime voluerint, sed in sua impietate permanserint, eos non differas subjicere legum severitati, et longas vitæ spes eis incide. Bene valeas *p*. Qui vero susceperunt eos, ipsa die sera facta, ad duodecimum milliarium de civitate manserunt in stabulo cum magna tuicione atque custodia.

p
In itinere ab angelo, sibi apparente, in pugnam animantur,

12 Circa mediam noctem venit angelus Domini et dixit eis: Confidite et pugnat contra diaboli spiritum, sicut fortissimi milites atque athletæ, ut dum perluctantes eum ponatis sub pedibus vestris, et dum veneritis visuri regem

gloriæ Christum, vobis occurramus cum exercitus angelorum multitudine, laudem cantantes victoriæ, portantes vobis palmas perfectæ fidei, atque confessionis coronas. Aurora autem facta, cum omni lætitia gaudentes ambulabant in via. Erant autem cum eis ex servis eorum quidam, qui amore pietatis Christi et corporalium dominorum nec in talibus necessitatibus eos relinquere voluerunt; qui narrantes se invicem audierunt propter adventum angeli, quem in nocte viderunt. Ambulantes autem psallebant simul et orabant tamquam ab uno ore sic ambo dicentes: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, sicut in omnibus divitiis, et mandatis tuis exercebimur et consideravimus vias tuas. In tuis justificationibus meditabitur, Christe, redde servis tuis, ut vivamus, et custodiamus verba tua.

ACTORE
ANONYMO.

15 Sic autem secundum imperatoris præceptum per singula officia civitatem *q* cum omni transmittentur custodia ad propositam eis martyrii viam Christi Milites usque quo adducti sunt ad Augusto-Euphatesiam provinciam ad milites, qui sunt juxta Saracenorum gentem in castro, nomine Barbalisso *r*, in quo sedem habebat Antiochus; cui tradiderunt eos circa horam nonam cum imperatoris epistola. Surrexit autem a sede sua Antiochus, et in purpura suæ chlamidis suscepit litteras imperatoris, quas intra se tacite legit; et vocavit commentariensem *s* officii sui et dixit ei: Suscipe legatos homines, et eos in militari depone custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte *t*; postera autem die adhuc eos ad iudicium, ut audiam secundum leges eos. Commentariensis autem, sicut ei præceptum est, suscepit et misit eos in cippo.

adductique ad Antiochum in custodiam ab eo conjiciuntur.

q
r
E
s
t

14 Sero autem facto, psallebant simul atque orabant tamquam ab uno ore dicentes ambo: Tu, Domine, confregisti capita draconis magni, tu siccasti fluvios, tu erupisti fontes, atque torrentes, tu fecisti terminos orbis terræ; respice in nos, Domine Deus noster, quoniam inimicus obpropriavit nos propter nomen tuum. Noli trahere animas hominum confidentium te his, qui plus quam feres, sunt inmansueti. Animas pauperum ne obliviscaris in finem. Respice in testamentum tuum, quia impleti sunt, qui obsecrati sunt terres domorum iniquitatum *u*. Non revertamur turpiter miseri facti, ut nos pauperes laudemus nomen tuum.

in qua, dum divinum implorant auxilium,

F
u
angelica iterum sibi oblata apparitione recreantur. * al. obliviscere

18 Non oblivisceris * voces supplicantium te, quoniam superbia eorum, qui te oderunt, semper ascendit ad te; et gratis oderunt nos homines, sed tu, Domine, adjuva nos et libera nos propter nomen tuum. Quando autem hæc Sancti dicentes tacuerunt, supervenit angelus Domini et dixit eis: Confidite et state fortiter in fide et confessione, quoniam Dominus noster Jesus Christus vobiscum est. Surrexerunt autem de somno et narraverunt suis famulis angeli revelationem et acceperunt confidentiam. Psallebant autem hæc dicentes: Ad Dominum, dum tribularemur, clamavimus, et exaudivit nos de monte Sancto suo. Nos dormivimus et somnum cepimus, et resurreximus, quoniam Dominus suscepit nos. Non timebimus milia populi circumdantis nos. Exurge, Domine, salvos nos fac, Deus noster, quoniam tu es salus, et super sperantes in te benedictio tua.

ANNOTATA

ACTORE
ANONYMO.]

ANNOTATA.

a Maximiniani nomen pro Maximini fortassis hic ponitur. Adi Commentarium prævium num. 22, 45 et seq.

b Generalem persecutionem, tum hæc, tum alia nonnulla sequentia denotant.

c Sergio et Baccho in Mombritiana Actorum editione hic adjunguntur Marcus et Apuleius; sed verosimillime, ne dicam indubie, perperam. Videsis Commentarium prævium num. 13.

d Per Gentilium scholam, seu per gentilis vocabulum quid hic significetur, Commentarii prævii § 5 exposui, ubi etiam edivi, quid de militari Sanctorum conditione, munisque, quibus in militia functi fuerint, potestate seu gratia, qua apud imperatorem valuerint, aliisque nonnullis sentiendum autumem.

e In codice nostro, signato Q. Ms. 6, habetur: Qua de re Antiochum quemdam familiarem habens Sergius poposcit ab imperatore, ut dux fieret; hæc autem lectio tum nostra, tum etiam Mombritiana, quæ nostra vix non deterior adhuc est, præstat.

f Syria, amplissima in Asia sitæ regionis, provincia hæc est, de qua videsis, quæ Comment. prævii num. 27 et tribus seq. edocui. Porro non Augustæ Euphratesiæ seu Euphratarum, sed Orientis dux a Maximiano creatus fuisse Antiochus in Actis Græcis, a Metaphraste adornatis, dicitur; verum, qui Orientis, simul et Augustæ Euphratesiæ dux erat? Adi iterum Comment. præv. num. 26.

g Psalmo 152, v. 1.

h In codice nostro signato P. Ms. 20 legitur: Ut videtur mihi, nimia amicitia mea et benignitate confidentes regalia vultis decreta contemnere, ut deos deseratis immortales, qui, curam vestri gerentes, hujus vobis muneris gratiam contulerunt.

i Ad Titum cap. 2, v. 12 habetur: Erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo.

k Matthæi 10, v. 19 et 20.

l Codex noster, signatus P. Ms. 20 habet: Deorum vero nostrorum genus de legitimis nuptiis magni Jovis derivatur, qui et colendus nominatur, complexu et commixtione beatæ Junonis; quæ lectio etsi forte minus, quam hæc nostra, primariæ lectioni Græcæ consona, spectata tamen sola rei veritate, præstare videtur; neque enim Jupiter et Saturnus, uti isthac indicari videtur, e Junone prognati sunt; sed Jupiter e Junone aliisque mulieribus multos, quos Deos appellare ethnicis placuit, procreavit.

m Duodecim præcipuos, qui Græcè δέλοι vocantur, Herculi affectos labores designari hic puto. Nec in hac opinione falsum me esse, ostendit iterum codex noster, signatus P. Ms. 20, in quo legitur: Existimo autem, quoniam et heroica et maxima illa duodecim certamina de Jovis genere dei Herculis audita accepistis. Atque ex hoc etiam dicti codicis loco existimo, labores illos duodecim, quos, qui vult, apud Lucretium lib. v, v. 22 et seqq., Ovidium Metamorphoseos lib. ix, v. 182 et seqq. aliosque enumeratas inveniet, in codice nostro Q. Ms. 7 non Theoricis, sed heroicis potius fuisse nominandos.

n Ratiocinia omnia, quæ hic Sanctis et Maximiano affinguntur, quamdamque concertationis speciem præferunt, pro arbitrio ab Actorum auctore videntur conficta, horumque proinde auctoritati ac fidei non parum detrahunt. Adi iterum Commentarium prævium num. 22.

o In Actis Martyrum aliisque antiquioribus monumentis per officium præsidis apparituram et per officiales ipsos apparitores intelligere debes. Ita ad 27 Martii in suis ad Martyrologium Romanum Annotationibus Baronius, ea etiam ibidem adjungens, e quibus intelligitur, et ad officium seu judicum seu civitatum etiam spectasse, qui a carnificibus erant diversi, lictores, sic dictos, quod officium ligandi haberent, et apparitores infimæ militiæ milites, judicibus seu magistratibus servientes, quibus nec ad altiorem militiam aspirare liceret, existisse.

p Videtur et hæc epistola ab Actorum auctore pro arbitrio conficta.

q Adi jam mox Annotata ad lit. o.

r Pro castelli hujus situ videsis Commentarium prævium num. 51, ibidemque, quo, quæ hic in Actis dicuntur, vera esse intelligas, dictis adde, Castellum illud hanc procul ab Arabia, in qua Saraceni sedem habebant, dissitum fuisse.

s Commentarienses ii erant, quibus reorum cura committebatur, sic dicti, quod reorum nomina commentariis inscriberent. Adi Baronium in suis in Martyrologium Romanum Annotationibus ad 27 Martii.

t Id, quod Græcis ἔλλοι, Latinis, teste Suida, vocabatur Cippus, eratque quoddam compedis genus, de quo Valesius in suis ad lib. v Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii cap. 1 ita observat: Truncus fuit ligneus, quinque hinc et inde foraminibus, certo invicem spatio divisus, excavatus. In hæc foramina, tamquam in ocreas quasdam, pedes inserebantur noxiorem, et vinculis seu nervis astringebantur, ut ex Aratoris versibus colligitur, quos supra retulimus ad librum iv. Ex hac porro cippi, quam Valesius hic simul adducit, descriptione seu notitia dubitandum non apparet, quin hic in Actis per percussa, seu potius, quemadmodum in duobus horum alii, editionis nempe Mombritianæ et codicis nostri Q. Ms. 6, exemplaribus exaratur, pertusa idem designetur, quod per foramina in data cippi descriptione. Atque ex hisce omnibus, maxime cum ii, quorum pedes ad plura foramina extendebantur, longe durius ac gravius, utpote crura intolerabili fere modo divaricari sibi patientes, torquerentur, jam fluit, ut lectione, qua et hic, et, unius dumtaxat alteriusve vocis discrimine intercedente, in editione Mombritiana nostroque codice Q. Ms. 6 legitur: Suscipe legatos * homines et eos in militari depone custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte, præstet sane hæc altera codicis nostri P. Ms. 20 lectio, quæ sic habet: Suscipe vincetos; fac eos sub militari servari custodia... Præter solitam cautelam nihil patiantur, neque pluribus ligni foraminibus pedes eorum astringantur.

u Codex noster, qui signatur P. Ms. 20, habet: Respice, Domine, in testamentum tuum, quoniam repleti sunt tenebrosi terræ domibus iniquitatum; Psalmo autem 75, v. 20 legitur: Respice in testamentum tuum; quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

CAPUT II.